

Ἀπὸ τὰ ιδιόγραφα σημειώματα ἐκείνου θὰ ἐγνωρίσατε ἀναμφιβόλως ποίαν ἔχουσι σύστασιν καὶ πῶς σκενάζονται τὰ φίλτρα *ad longam vitam et juventam aeternam*, ἀπηθήματα δραστικά, ἅτινα τόσῳ χαρακτηριστικῶς ἐκάλεσαν οἱ ἄραβες *el iksir*, ἐλιξήρια! Ἄς ἐλπίσω ὅτι τὰ θαυμάσια αὐτὰ πράγματα δὲν θὰ κρατήσητε μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν σας.

Κύριε συνάδελφε, ἀντιπροσωπεύετε ἐνταῦθα μίαν Ἐπιστήμην ἀληθῶς Ἑλληνικήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἐπίδοσις ὑμῶν εἶναι καὶ παλαιὰ καὶ σπουδαία. Ἀπὸ τῆς ὑμετέρας φιλεργίας καὶ εὐρυμαθίας ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἀναμένει πολλά.

Ἐξ ὀνόματος αὐτῆς δεξιούμαι ὑμᾶς σήμερον μετὰ πολλῆς χαρᾶς καὶ οἷς εὐχομαι τὸ ὥς εὖ παρέστητε.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΚΟΥΖΗ

ΥΠΟ Ε. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

«Ἐν Ἑλλάδι τὸ πρῶτον προήχθη εἰς ἐπιστήμην ἡ θειοτάτη τῶν τεχνῶν, ἡ ἱατρική, καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας ταύτης μανθάνοντες ὁποίαν ὑπέροχον ἐργασίαν ἐξετέλεσε τὸ Ἑλληνικὸν εἰς ἀσάλευτον θεμελίωσιν τῆς Ἱατρικῆς θὰ διακεντῶνται τὴν φιλοτιμίαν οἱ ἡμέτεροι ἐπιστήμονες εἰς τὸ βαδίσαι ἐπὶ τὰ ἔχνη τῶν ἀθανάτων προγόνων».

Πρὸ τῆς ὁμιλίας μου θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκουσθῇ ἡ φωνὴ τοῦ εὐρυμαθοῦς διδασκάλου καὶ σοφοῦ ἱατροῦ, τοῦ ἀοιδίμου Ἀφεντούλη, ὅστις ἐν τῇ πρυτανικῇ του λογοδοσίᾳ κατὰ τὸ 1888-1889 διὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν γλαφυρίας καὶ βαθυνοίας καθώρριζε τὴν σημασίαν τῆς ἱστορίας τῆς ἱατρικῆς ἐν τῇ ζωῇ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου. Οἱ πειστικοὶ λόγοι τῆς ἐμβρυοῦς ἐκείνης διανοίας θὰ διευκολύνουν τὸ ἔργον μου, ὅπως σκιαγραφήσω τὴν μακρὰν ἐπιστημονικὴν σταδιοδρομίαν τοῦ Ἀριστοτέλους Κούζη, τὸν ὁποῖον ἔχομεν τὴν εὐτυχίαν νὰ ὑποδεχόμεθα σήμερον ἐν τῷ σεπτῷ τούτῳ τεμένει τῶν ἐπιστημῶν.

Ἡ ἱστορία τῆς ἱατρικῆς ἀρχίζει πολλὰς ἑκατονταετηρίδας πρὸ τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ τὰ βαρβαρώτερα τῶν ἐθνῶν δὲν ἠγνόησαν τὴν ἱατρικὴν, δικαίως δὲ λέγει ὁ Πλίνιος, ὅτι πολλὰ γένη ἀνθρώπων ἔζησαν χωρὶς ἱατροὺς οὐδὲν ὅμως χωρὶς ἱατρικὴν. Ἐνώπιον τοῦ ἀσθενοῦς, τοῦ ὁποῖου ἔβλεπε νὰ σβήνῃ βαθμηδὸν ἡ ζωὴ, ἐνώπιον τοῦ κινδύνου τῆς ἰδίας ἐπάρξεως ὁ ἄνθρωπος ἡσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπιστρατεύσῃ ὅλην τὴν πείραν καὶ τὴν παρατηρητικότητά τὴν ἰδικήν του, τῶν οἰκείων του, τῶν προγενεστέρων γενεῶν καὶ ἐδημιουργήθῃ τοιοῦτοτρόπως εἰς τοὺς διαφόρους λαούς, ἀκόμη καὶ εἰς τὰ διάφορα κοινωνικά συγκροτήματα ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ λαοῦ, θησαυρὸς ἱατρικῆς ἐμπειρίας, πολύμορφος εἰς ἐκδηλώσεις καὶ εἰς μέσα καὶ εἰς ἀξίαν, ἀφοῦ πολύμορφος ἦτο καὶ ἡ προέλευσίς του, καταστάλαγμα παρατη-

ρήσεων διαφορωτάτης ἀξίας, συλλογισμῶν καὶ ἐλπίδων καὶ πίστεων. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἱατρικὴ εἶναι ἡ μόνη ἐπιστήμη, ἣτις δὲν λείπει ἀπὸ κανένα πολιτισμόν, ἀκόμη καὶ τὸν εὐρισκόμενον εἰς τὴν κατωτάτην βαθμίδα, καὶ ἡ ἱστορία ἄρα τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης ἀποτελεῖ ἓν τῶν σπουδαιότερων, γονιμωτέρων καὶ πλουσιωτέρων κεφαλαίων τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας περιόδους τῆς ἱστορίας, τὴν προϊστορικὴν καὶ πρωτοϊστορικὴν, τὴν ἀρχαίαν, τὴν μεσαιωνικὴν καὶ τὴν νέαν καὶ σύγχρονον, διήνυσεν ἡ ἱατρικὴ αἰῶνας καρπίμους καὶ ἀγόνους, φωτεινοὺς καὶ σκοτεινοὺς, προκαλοῦσα ἄλλοτε τὸ δέος, ἄλλοτε τὸν θαυμασμόν, ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν θυμηδίαν. Διότι ἐκ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν οὐ μόνον τὴν μεγαλυτέραν καὶ πολυμορφότεραν ἐξέλιξεν παρουσιάζει, ἀλλ' ἔχει τοὺς περισσοτέρους ὁπαδοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος μὲν ἀρκετοὺς, ἐρασιτέχνας δὲ πάντας.

Ἄλλ' ἡ ἱστορία τῆς ἱατρικῆς ἔχει δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἐξαιρετικὴν ὄντως σημασίαν, διότι κατὰ τὰς ἐπιτυχεῖς αὐτῆς πτήσεις καταδεικνύει τὸ ἀθάνατον πνεῦμα τῶν ἡμετέρων προγόνων, οἵτινες πολλὰς νεωτέρας ἐφευρέσεις εἶχον ἤδη ἐπισημάνει. Βεβαίως ἡ ἱατρικὴ προϋπῆρξε τῆς ἐμφανίσεως τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν στίβον τῆς ἱστορίας καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἀνατολικοὶ λαοί, Αἰγύπτιοι, Μεσοποταμίται, Ἰνδοὶ κλπ. εἶχον συγκεντρώσει, προτοῦ ἀρχίσῃ νὰ δημιουργῇται Ἑλληνικὸς πολιτισμός, πλῆθος ἱατρικῶν γνώσεων ἀποταμειωθείσων εἰς διάφορα βιβλία. Ἄλλ' ὅμως ὅλη αὐτὴ ἡ τεραστία εἰς ἔκτασιν καὶ ἀξίαν ἱατρικὴ ἐμπειρία ἀποτελεῖ τὸ προεπιστημονικὸν μόνον αὐτῆς στάδιον. Ἡ ἱατρικὴ ὡς ἐπιστήμη εἶναι τῶν Ἑλλήνων δημιούργημα. Οἱ Ἕλληνες πρῶτοι, δηλ. οἱ Ἰωνες, συνέλαβον τὴν ἀρχὴν ἐκείνην, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται πᾶσα ἱατρικὴ ἔρυνα ἀληθῶς ἐπιστημονικὴ, ἡ ὁποία δύναται νὰ φαίνεται ἀπλῇ, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἀκριβῶς δι' αὐτὸ μέγα βῆμα. Ὅτι δηλ. ἡ ἱατρικὴ δὲν εἶναι ἐμπειρικὴ συγκέντρωσις συμπτωματολογικῶν παρατηρήσεων καὶ μελέτη τῶν κατ' ἀλήθειαν ἢ κατ' ἐπίφασιν θεραπευτικῶν ιδιοτήτων ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς βοτάνης, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὴν μελέτην τῆς συστάσεως καὶ λειτουργίας τοῦ ὕγιους ἀνθρωπίνου ὁργανισμοῦ ὁδηγουμένη ἀπὸ τὴν παρατήρησιν καὶ τὸν λόγον, ἐλευθέρα πάσης δεισιδαίμονος προσκολλήσεως εἰς τὰ παραδεδομένα, ὅτι δηλ. ρίζα καὶ θεμέλια πάσης ἱατρικῆς πράξεως εἶναι βαθεῖα καὶ μετὰ λόγον γνώσις τῆς ἀνατομικῆς καὶ τῆς φυσιολογίας. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἱατρικὴ δὲν εἶναι ἀπλῇ πρακτικὴ, εἶναι ἔρυνα, ἐπιστήμη καὶ μόνον ὡς ἐπιστήμη πραγματοποιεῖ καὶ τὴν πρακτικωτέραν τῆς θεραπευτικῆς ἀποστολὴν. Ἐνεκα τούτου οἱ Ἕλληνες εἶναι οἱ πατέρες τῆς ἱατρικῆς. Δι' αὐτὸ ἡ μελέτη τῆς γενέσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης εἶναι μελέτη ἑνὸς τῶν μεγαλυτέρων ἐπιτευγμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον δὲν φοβεῖται τὴν σύγκρισιν πρὸς ὅ,τι ἐκεῖνοι παρήγαγον εἰς τὴν τέχνην καὶ τὴν λογοτεχνίαν, αἵτινες θεωροῦνται κυρίως τὰ κατ' ἐξοχὴν ἄφθαστα δημιουργήματα τοῦ

ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Διότι ἡ ἱστορία τῆς ἐπιστήμης δὲν σταματᾷ οὔτε πρέπει νὰ σταματᾷ εἰς τὴν ἀπαρίθμησην τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἐπὶ μέρους ἐπιτεύγματος, αἱ ἐπιστημονικαὶ γνώσεις παλαιοῦνται καὶ θέλουν μάλιστα νὰ παλαιωθοῦν διὰ νὰ ὑπάρχῃ πρόοδος, ἀλλ' εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ἦθος τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, εἰς τὰς γενικὰς προϋποθέσεις καὶ τὰ μεθοδικὰ της μέσα, εἰς ὅ,τι ἀκριβῶς μένει ἀθάνατον καὶ αἰώνιον εἰς ἓνα ἐπιστημονικὸν ἔργον καὶ ἂν ἀκόμη ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ πορίσματα του νεώτεροι ἔρουνται ἀπέδειξαν ὥς πλημμελεῖ ἢ ἀτελεῖ.

Καὶ πάνν δικαίως ὁ Ἑλληνιστὴς *Littre* εἶπεν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνακάλυψις ἐν τῇ ἱατρικῇ, τῆς ὁποίας τὰ σπέρματα νὰ μὴ εὗρισκωνται εἰς τὰ βιβλία τῶν ἀρχαίων. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ *Littre* ὁ Γαληνὸς εἶπε τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἱατρικὴ ἐγεννήθη καὶ ἀνεπτύχθη ἐν τῇ κοιτίδι τοῦ πολιτισμοῦ. «Τὴν ἱατρικὴν πρῶτον μὲν Ἀσκληπιὸν παρ' Ἀπόλλωνος τοῦ πατρὸς φασιν ἐκμαθεῖν καὶ ἀνθρώποις μεταδοῦναι δι' ὃ καὶ εὐρετὴς δοκεῖ αὐτῆς γεγονέναι».

Κύριε Συνάδελφε. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν εἰς τὰς φιλοξένους στήλας τῶν «Ἀρχαίων τῆς ἱατρικῆς», τὰ ὁποῖα μὲ τόσῃν ἱκανότητι διηρθύνετε, εὗρισκον θέσιν αἱ πρῶται μελέται μου, μέχρι τῆς σημερινῆς συνεργασίας ἡμῶν εἰς τὴν «Ἐταιρείαν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἱατρικῆς» διέορυσαν πολλὰ ἔτη, ὥστε νὰ δύναμαι σήμερον νὰ χαρακτηρίσω τὸ ἔργον σας τὸ ἐρευνητικόν, τὸ ἱστορικόν, τὸ συγγραφικόν καὶ τὸ ἱατρικόν. Ὁ ἀγὼν σας δὲν θὰ κριθῇ μονομερῶς, διότι εἶναι πολυσχιδής. Εἰργάσθητε σεμνῶς καὶ ἀθορύβως τόσον ἀθορύβως, ὥστε φοβοῦμαι, μήπως καὶ ἡ βραχεῖα ἐμφάνις καὶ σύντομος ἀνασκόπησις τοῦ ἔργου σας προσκρούσῃ εἰς τὴν μετριοφροσύνην σας. Θὰ προσπαθῇσω λοιπὸν οὔτε νὰ σᾶς δυσαρεστήσω, οὔτε τὸ ἀκροατήριόν μου νὰ κουράσω μὲ τὴν παράταξιν τῶν ὑπερογδοήκοντα συγγραφῶν, μελετῶν, πραγματειῶν καὶ ἄρθρων σας. Ἀνελύθησαν ἄλλωστε ταῦτα λεπτομερῶς ὑπὸ συναδέλφων, οἱ ὁποῖοι ὑπῆρξαν εἰσηγηταὶ κατὰ τὴν ἐκλογὴν σας. Ὀλίγα μόνον σημεία τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου σας, ὅσα κατὰ τὴν προσωπικὴν μου κρίσιν εἶναι καὶ χαρακτηριστικώτερα, θὰ προσπαθῇσω νὰ παρουσιάσω, σεβόμενος τόσον μόνον τὴν μετριοφροσύνην σας, ὅσον εἶναι ἀρκετόν, διὰ νὰ μὴ σᾶς ἀδικήσω.

Περατώσαντες τὰς ἱατρικὰς σπουδὰς σας καὶ ἀριστεύσαντες ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ συνεπληρώσατε αὐτὰς ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλίᾳ. Ἐξελέγητε Ὑφηγητὴς τῷ 1902, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἐβραβεύεσθε κατὰ τὸν Συμβουλίδειον ἀγῶνα διὰ τῆς μελέτης σας «Ὁ καρκίνος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσιν ἱατροῖς», τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος ἀνελάβετε τὸ ἐργῶδες ἐπιχείρημα τῆς ἐκδόσεως τῶν «Ἀρχαίων τῆς ἱατρικῆς», ἐν οἷς κατοπρίζεται ἡ ἐν Ἑλλάδι ἱατρικὴ κίνησις δεκαεξαετίας ὁλοκλήρου. Ἡ ἱστορικὴ ἐν τῇ ἱατρικῇ κατεῦθυνσίς σας, συνυφασμένη μετ' ἀξιοσεβάστου Ἑλληνομαθείας, παρέσχεν ὑμῖν τὴν ἀφειτηρίαν τῆς ἐμφανίσεως σειρᾶς ὅλης ἱστορικῶν ἔργων τοῦ

κλάδου σας, ἅτινα διὰ τε τὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὴν θετικὴν μεθοδικότητά των ἐπέσυναν καὶ τὴν προσοχὴν καὶ τὰς εὐμενεστάτας κρίσεις ἡμεδαπῶν καὶ ἰδίᾳ ἀλλοδαπῶν κριτῶν ἐν τῷ ξένῳ περιοδικῷ καὶ διδακτικῷ τύπῳ. Αἱ μελέται σας «Ὁ καρκίνος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσιν ἰατροῖς», «περὶ ἐλειογενῶν πυρετῶν κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας» ἐχαρακτηρίσθησαν διὰ λίαν τιμητικῶν ἐκφράσεων. Ὁ ἡμέτερος Μαγγίνας διὰ τὴν πρώτην γράφει ὅτι: «καταπληκτικὴ ἡ ἐργασία τοῦ συγγραφέως ἀντλήσαντος ἄφθονον ὕλικόν . . . καθότι οὐδεὶς τόσον συστηματικῶς ἔγραψε περὶ καρκίνου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις . . .» Ὁ ἐν Βερολίῳ διάσημος καθηγητὴς *Julius Pagel* γράφει ἐν τῷ *Virchow's Jahresbericht der gesamten Medizin* διὰ τὰς δύο πρώτας μελέτας, ὅτι «συνετάχθησαν αἱ πλήρεις αὗται μελέται μετ' ἐπιμελείας καὶ σοφίας». Καὶ τέλος ὁ διαπρεπὴς Ἑγγλος *Jones* ἐν τῷ ἔργῳ του ὁμολογεῖ, ὅτι παρὰ τοῦ κ. Κούζη τὸ πρῶτον ἐρευνῶνται αἱ περὶ ἐλειογενῶν γνώσεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐν τῇ ὁμωνύμῳ πραγματείᾳ του. Ἡ «ἱστορία τῶν ἐπιδημιῶν» ὀγκώδης πραγματεία μεγάλης σημασίας καὶ ἡ ἔκδοσις συγγραμμάτων ἀρχαίων καὶ μεσαιωνικῶν Ἑλλήνων ἰατρῶν, ὡς τοῦ Ὁρειβασίου, Δημητρίου Πεπαγωμένου, Θεοφίλου, Παύλου Αἰγινήτου κλπ. καὶ τῶν μέχρι σήμερον ἀνεκδότων ἱατρικῶν κωδίκων τῶν ἀποκειμένων εἰς τὰς βιβλιοθήκας Παρισίων, Βιέννης, Βερολίνου, Λονδίνου, Βενετίας, Ἀθῶν κλπ, ἃς προσωπικῶς ἐπεσκέφθητε πρὸς μελέτην, εἶναι ἐξαίρετος συμβολὴ οὐ μόνον ἐπιστημονικῇ, ἀλλὰ καὶ ἐθνικῇ. Καὶ πάλιν ὁ πολὺς Γερμανὸς καθηγητὴς *Pagel* τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἱατρικοῦ ἔργου Παύλου Νικαίου χαρακτηρίζει *im hohen Grade bemerkens- und dankenswert*.

Ἄλλ' ὁ ἀπολογητὴς τοῦ ἔργου σας, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ἔχει προσέτι νὰ ἐξάσῃ τὴν ἐπὶ δεκαετίαν ὑπομονήν σας, καθ' ἣν διατρέξαντες, ἐρευνήσαντες καὶ μελετήσαντες τὰς Ἑλληνικὰς Βιβλιοθήκας ἐσταχυολογήσατε πᾶν ὅ,τι ἱατρικὸν ἐγράφη ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων καὶ κατηρτίσατε οὕτω πρωτότυπον καὶ θαυμαστήν δι' Ἑλληνικὸν ἔργον βιβλιογραφίαν. Ὑλὴ ἄφθονος τετρακοσίων πενήκοντα ἐτῶν συνελέγη καὶ ἐταξινομήθη κατὰ κλάδους καὶ κατὰ ὄνομα συγγραφέως. Ἐργασία ἄχαρις διὰ τὸν συλλέκτην, πολύτιμος ὅμως διὰ τὸν μέλλοντα συγγραφέα καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων τοῦ δουλεύοντος Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ἐπιδείξαντες ἔργα μεθοδικῆς καὶ καρτερικῆς ἱστορικῆς ἐρεύνης δὲν ἐδειλιάσατε νὰ μεταφράσητε τὸ ἐν τῇ ἀραβικῇ μόνον γλώσσῃ ὑπολειφθὲν σύγγραμμα τοῦ Γαληνοῦ «Περὶ τῶν ἀνατομικῶν ἐγγειρήσεων» καὶ τὸ «Περὶ λοιμικῆς» τοῦ Ἀραβος Ραζῆ. Καὶ αἱ μεταφράσεις δὲν ὑπελείφθησαν τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἄλλων ἔργων σας.

Ἡ συγγραφικὴ κατεύθυνσίς σας δὲν περιορίσθη εἰς πρωτοτύπους μελέτας καὶ κριτικὰς ἐκδόσεις, ἀλλ' ἐπεξετάθη καὶ εἰς εἰκοσάδα διδακτικῶν ἔργων, κορωνὶς τῶν

ὁποίων εἶναι τὸ πρῶτον τεῦχος τοῦ συγγράμματός σας «Ἱστορία τῆς Ἱατρικῆς». Τὸ βιβλίον τοῦτο, ὅπερ ἀποτελεῖ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ ἀρτιώτατον τῆς ἱατρικῆς ἱστορίας σύγγραμμα, ἐκρίθη ἤδη παρὰ φιλολόγων καὶ ἱατρῶν. Δὲν ἱστορεῖ μηχανικῶς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἱατρικῆς, ἀλλ' ἐρμηνεύει κείμενα, ἐκφέρει συγγραφικὰς κρίσεις καὶ παραθέτει πλουσίαν εἰδικὴν βιβλιογραφίαν. Ἡ κατὰ τὰς τῆς ὕλης εἶναι χρονολογικῶς συστηματικὴ καὶ ἡ ἐκτύπωσις ὑποδειγματικὴ, ἡ ὅλη δὲ σύνταξις τοῦ ἀποφεύγει τὸ διεξοδικὸν καὶ ἐν συνόλῳ τὸ ἔργον ἐν τῇ ἀξιοθαυμάστῳ συντομίᾳ τοῦ οὐδὲν παραλείπει. Ἀλλ' ὅ,τι ἰδιαζόντως δέον νὰ ἐξαρθῇ διὰ τὴν «Ἱστορίαν τῆς Ἱατρικῆς» σας εἶναι τὸ λεκτικὸν ὕφος. Συντεταγμένον φιλολογικῶς καὶ ἀπηλλαγμένον γλωσσικῶν ἁμαρτημάτων παρουσιάζει διατύπωσιν σαφῇ, εἰς ὕφος κομψὸν ὑπενθυμίζον ἐνίοτε Ἀναγνωστάκην, Ἀφεντούλην ἢ Μαγγίναν ἄνευ δυσπέπτων ἀρχαιοπρεπῶν φράσεων.

Ἡ πρὸς τὸν κλάδον τῆς εἰδικότητός σας στοργή σας ἐπέβαλε τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἑταιρείας τῆς Ἱστορίας τῆς Ἱατρικῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ τοιαῦται καὶ τοσαῦται ἱστορικαὶ ἀνακοινώσεις ἀκούονται καθ' ἑβδομάδα καὶ ἐν ἧ δὲν καλλιιεργεῖται μόνον ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα ἀλλὰ δημιουργεῖται Σχολή, τῆς ὁποίας εἰσθε ὁ κύριος ἰδρυτὴς καὶ τροφεύς.

Θεραπεύοντες τὴν ἱστορίαν τοῦ κλάδου σας καὶ μουῦντες τὸν Ἑλληνα ἱατρὸν τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐπιστήμης τοῦ δὲν ἀπεμακρύνθητε καὶ τῆς ἐρένης καὶ παρατηρήσεως ἐν τῇ συγχρόνῳ ἱατρικῇ. Καὶ ἰδοὺ εἰκοσὰς μελετῶν σας ἐπὶ τοῦ τριημέρου καὶ μέλανος πυρετοῦ, ἐπὶ τῆς διὰ χλωρῶν κυάμων αἰμοσφαιρινουρίας, ἐπὶ τῆς μεθόδου *Justus* πρὸς διάγνωσιν τῆς συφιλίδος, ἐπὶ ἰδιοπαθοῦς μυξοιδήματος τῶν ἐνγλίκων, ἐπὶ συφιλιδικοῦ τύφου, ἐπὶ τοῦ καρκίνου, ἐπὶ τοῦ δαγγείου πυρετοῦ, περὶ τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς φθίσεως καὶ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων θεμάτων.

Ἡ εἰς ξένα συνέδρια παρουσία ὑμῶν, οἱ κατὰ τῆς φυματιώσεως, τοῦ καρκίνου καὶ τῶν ἐλωδῶν νόσων ἀγῶνές σας ὡς Γραμματέως ἢ Ἀντιπροέδρου τῶν σχετικῶν Συλλόγων, ὡς καὶ αἱ ἐκλαϊκευτικαὶ σας μελέται, κρίσεις, ὑπομονήματα, λόγοι, ἄρθρα μαρτυροῦσι τὴν ἄνευ ἰδιοτελείας πρόθυμον καὶ κοινωφελῇ σας δρᾶσιν. Διότι συναφές καὶ ἀδιάσπαστον πρὸς τὸ ἱστορικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν ἔργον σας εἶναι καὶ τὸ ἐπαγγελματικόν, δηλαδὴ ὁ ἱατρὸς ἄνθρωπος. Φαίνεται ὅτι ἐν ταῖς μελέταις σας ἰδιαζόντως θὰ ἐνετρυφήσατε εἰς τὸν πατέρα τῆς ἱατρικῆς τὸν θεῖον Ἱπποκράτη, διότι ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται ἡ πιστότης τοῦ ἀντιγραφικοῦ ὁμοιώματος ἐν τῷ προσώπῳ σας δηλαδὴ τοῦ Ἱπποκρατικοῦ ἱατροῦ. . . . «σεμνός, εὐσχήμων, σύννους ὁμοῦ» καὶ χαρίεις, εὐπρόσιτος τοῖς πᾶσιν· πρέπει νὰ ἔχη πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἀγνότητα τοῦ ἐπαγγέλματός του· μακρὰν ὁ φθόνος καὶ ἡ πρὸς τοὺς ὁμοτέχνους «ζηλοτυπία· μακρὰν ἡ οἷσις καὶ ἀλαζονεία, ἡ φιλαργυρία καὶ αἰσχροκέρδεια· μακρὰν ἡ κολακεία καὶ ἡ πρὸς τοὺς πλουσίους καὶ πλούχοντας δουλοπρεπὴς χαμέρπεια· ἄς ἀποφεύγῃ τὴν πολυλογίαν, τὰς λογομαχίας καὶ ἔριδας· ἄς ἀποκρίνεται δὲ εἰς τὰς

»ἐρωτήσεις ἐτοιμῶς μὲ γλνκύτητα καὶ ἀπλότητα. Ὁ ἱατρὸς πρέπει νὰ εἶναι σώφρων, »μετριόφρων, ὑπομονητικός, αὐτάρκης, πρόθυμος εἰς τὸ νὰ ἐκτελῇ χωρὶς γογγυσμὸν »τὰ καθήκοντα τοῦ ἐπαγγέλματός του· θεοσεβῆς ἀλλ' ὄχι δεισιδαίμων· τίμιος εἰς »όλας τὰς πράξεις τοῦ βίου του, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐνάρετος, τέλειος . . . ».

Αὐτὸς εἶναι ὁ ἱπποκράτειος χαρακτηρισμὸς τοῦ ἱατροῦ. Ὅσοι γνωρίζουσι τὸν νέον ἀκαδημαϊκὸν ὡς ἱατρόν, βλέπουσιν εἰς τὴν εἰκόνα ταύτην πιστὸν αὐτοῦ ὁμοίωμα. Ὁ κ. Κούζης ἀκολουθῶν τὸ δόγμα τοῦ διδασκάλου του Ἀφεντούλη ὅτι ὁ ἱατρὸς «ἐνίοτε θὰ θεραπεύσῃ καὶ πάντοτε θὰ παρηγορήσῃ», ἀντλεῖ ὅλα τῆς ψυχῆς του τὰ πλούσια χαρίσματα ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ ἔργου του θεραπεύων *tuto, celeriter et jucunde*.

Μολονότι ἡ φύσις σᾶς ἐπροίκισε δαψιλῶς μὲ τὰ δῶρα τοῦ ἱατροῦ, ἐν τούτοις ἐθέσατε ταῦτα εἰς τὸ ἀριστερόν, διὰ νὰ ἀφοσιωθῇτε εἰς τὸν ὕλικῶς ἄγονον κλάδον τῆς ἱστορίας τῆς ἱατρικῆς, πληροῦντες οὕτω κενὸν σημαντικὸν διὰ τὴν χώραν ἡμῶν.

Κύριε Συνάδελφε, τῆς κλεψύδρας ὁ χρόνος ἐξηντλήθη καὶ ἂν βλέπω ὑμᾶς «ἔλβιον διότι τῆς ἱστορίας ἔσχετε μάθησιν» ἐγὼ καταλείπω τὸ βῆμα μὲ τὸν φόβον ὅτι ἀμυδρῶς μόνον παρουσίασα τὸ πολυτέες, ἀθόρυβον καὶ ἀνεπίδεικτον ἔργον σας. Ἐχω ὁμῶς τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ φιλεργία δὲν θὰ σᾶς ἐγκαταλείρῃ καὶ θὰ συμβάλῃ μεγάλως πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ πρὸς τιμὴν τῆς πατρίδος τῶν δημιουργῶν τῆς ἱατρικῆς.

ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΙΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΚΟΥΖΗ

Ἀνερχόμενος τὸ βῆμα τοῦτο καθήκον θεωρῶ, ὅπως ἐκφράσω θερμότητας εὐχαριστίας τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν ἐπὶ τῇ τιμητικῇ ἐκλογῇ μου ὡς τακτικοῦ μέλους αὐτῆς καὶ τῇ Σεβ. Κυβερνήσει ἐπὶ τῇ ἐπικυρώσει ταύτης. Εὐχαριστῶ ἐπίσης θερμῶς τὸν ἀξιότιμον πρόεδρον τῆς Ἀκαδημίας κ. Ἀλ. Βουρνάζον καὶ τὸν ἔγκριτον συνάδελφον κ. Ἐμ. Ἐμμανουήλ, τοὺς δεξιωθέντας με ἐνταῦθα μετὰ λίαν τιμητικῶν, ὑπερβαλλόντων εἰς εὐμένειαν, λόγων, ὧν μετὰ συγκινήσεως θὰ ἀναμνησθῶμαι. Καὶ θεωρῶ μὲν ἑμαυτὸν εὐτυχῇ διὰ τὴν τιμὴν καὶ τὰς συμπαθείας, ὧν κρίνομαι ἄξιος, ἀλλὰ καὶ οὐδόλως λησμονῶν τὴν πολλαπλὴν καὶ βαρεῖαν ὀφειλὴν, ἣν ἀναλαμβάνω, ὑπόσχομαι ἐν τῇ κοινῇ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν προσπάθειᾳ νὰ παράσχω καὶ ἐγὼ πᾶσαν τὴν κατὰ τὴν ἐμὴν δύναμιν συμβολήν. Θέλω δὲ μάλιστα θεωρῆσαι τὸν τελικὸν σκοπὸν τοῦ βίου μου ἐκπληρωθέντα, ἂν πράγματι δυνηθῶ νὰ ἀνταποκριθῶ πρὸς τὰς προσδοκίας ὑμῶν.

Τῆς ἔδρας ταύτης τὸ πρῶτον ἰδρυομένης, ὀφείλω κατὰ τοὺς θεσμοὺς τῆς Ἀκαδημίας νὰ πραγματευθῶ θέμα σχετικὸν πρὸς τὴν ἐμὴν ἐπιστημονικὴν ἀσχολίαν. Ἡ